

Ali bez obzira na to, sve to i nije bitno, znanstvenikovo je otkriti istinu, odgovarala mu ili ne.

Prava je šteta što Matić, dajući nove poglede o narodnom epu nastalom na hrvatskom i srpskom jezičnom području i baveći se tako ozbiljnim poslom kakav je tekstologija, nije u analizi očitovao više sustavnosti, temeljitosti, egzaktnosti i što nije konzultirao znanstvene rezultate drugih proučavatelja, osobito novijih. Često nam se Matićevi argumenti, gdje možda i ima pravo, pokazuju neuvjerljivima a još češće nedovoljnima, pa i samovoljnima. Osobito se poneki lingvistički, historijski ili geografski pojam osjeća nedovoljnim za zaključak. Autor je svjestan značenja svoga posla, ali je samouvjeren i odviše drži do svoje snijemske teorije, pa prebrzo žuri zaključku. Još građu nije izabrao, još ni argumente nije skupio, a kamoli da bi ih dobro postavio — a već donosi zaključak. Neki lingvistički, historijski ili geografski podaci, koji su najčešće pojedinačni, mogli bi eventualno podržati dokaz, ali ne i biti dokazom. Kod Matića je upravo obrnuto.

U knjizi je dosta ponavljanja, pa čak i doslovnih. Što je rekao u jednom članku, kaže i u drugom, i trećem. Za članke objavljivane po časopisima u višegodišnjem razdoblju to se i daje razumjeti, ali u knjizi smeta. Matić se puno ne služi literaturom. Kao i kod argumenata, tako i u literaturi posegne samo za onom koja bi mu mogla odgovarati.

Za zaključak: Matić je započeo odličan posao, ali ga je krajnje loše obavio.

Negativnosti što smo ih spomenuli odnose se i na treće poglavlje *Ogledi iz istorije našeg narodnog epa*. I ovdje nailazimo na mnoštvo samovoljnih zaključaka, osobito u člancima u kojima raspravlja o bugaršćicama, *Erlangenskom rukopisu* i o uzrocima popularnosti Marka Kraljevića, gdje je navlastito došao do izražaja promašaj historijskog pristupa.

U četvrtom poglavlju su *Polemike i kritike*, u kojima Matić odgovara na Banaševiću negativnu kritiku napisanu u povodu knjige *Naš narodni ep i naš stih*. Matić nam se predstavlja kao dobar polemičar. U ovome dijelu su i dva prikaza: *Prikaz članka N. Ljubinkovića o kosovskim pesmama, Još jednom o »Prvoj pjesnarici« (Vukove »Pjesnarice« u »Prosvetinom« izdanju)*.

Knjiga *Novi ogledi o našem narodnom epu* završava člancima: *Stih Nikole Borojevića, Dva priloga o Ljubomiru Nenadoviću* (I. Uloga Nenadovićeva u stvaranju književnog jezika, II. Folklorni zapisi Lj. Nenadovića). I oni su u knjizi nesumnjivo najbolji.

Josip Kekez

SLOVENSKE LJUDSKE PESMI, Prva knjiga, Pripovedne pesmi 1, Uredili ZMAGA KUMER, MILKO MATIČETOV, BORIS MERHAR, VALENS VODUŠEK, Slovenska matica, Ljubljana 1970, 440 str.

Prva knjiga *Slovenskih narodnih pjesama* tek je jedan dio projekta što ga Slovenska matica kani ostvariti. Projekt obuhvaća kritičko izdanje tekstova i melodija svih poznatih slovenskih narodnih pjesama. Dakle: zamisao je pozamašna, znanosti i sredini u kojoj se pojavljuje višestruko značajna, a drugim narodima bar primjerna.

Prva je knjiga velika formatom i brojem stranica, a ostvarena je detaljno, precizno i studiozno. Apsolutno adekvatan znanstveni instrumentarij tako je primijenjen na tekstove i melodije da iz nas lako imami oduševljenje i priznanje; a i obećava dalju punu znanstvenu ozbiljnost i dosljednost idućih knjiga.

Pjesme su, kako to već potreba nalaže, popraćene vrlo opsežnim predgovorom, u kojemu je dan historijat skupljanja slovenskih pjesama; pojam narodne epske pjesme, odnosno koju građu podrazumijevamo pod terminom *slovenske narodne pjesme*; problem klasifikacije: urednici su konzultirali međunarodna načela klasificiranja, ali im je za osnovicu poslužila Štrekeljeva zbirka *Slovenske narodne pesmi, I—IV, Ljubljana 1895—1923*, čiju je klasifikaciju ipak trebalo preinačiti budući da je u vremenu poslije nje došlo i do novijih pogleda na problem razvrstavanja, a i sama građa nastala ili sakupljena u novije doba iziskivala je dopunu i prerastanje Štrekeljeve klasifikacije; vanjski opis pjesama; načela po kojima se tekstovi objavljuju; načela po kojima se prezentiraju melodije; sve teoretske i praktične dileme i probleme što su ih urednici morali rješavati. A da je takvih problema zaista bilo dosta, jasno je samo po sebi. I ponajčešće trebalo je dosta truda i vremena da bi se našlo pravo rješenje. Na sreću, ono nikada nije izostalo.

Nakon predgovora slijede tekstovi i melodije pjesama. Pjesme koje su pripovjednoga karaktera klasificirane su u osam skupina. U ovu knjigu ušle su *junačke i povijesne (junačke in zgodovinske)*, zatim *mitološke i fantastične (bajeslovne in pravljicne)*, a u idućim knjigama treba očekivati *legendarne, socijalne, obiteljske (družinske), ljubavne (ljubezenske), šaljive i razne (različne) pjesme*. Knjiga sadrži 77 naslova, od kojih je 19 junačkih, odnosno povijesnih, 48 mitoloških i fantastičnih, dok je 10 hrvatskih pripovjednih pjesama što žive na slovenskom području.

Što se tiče hrvatskih pjesama, ovo izdanje podsjeća me na opću korektnost slovenskih znanstvenih radnika u odnosu na prepletanja slovenske književnosti i usmenih ostvarenja sa susjednih područja. Često sam pri listanju slovenskih izvora bio ugodno iznenađen s koliko se naučnoga poštenja i osjećaja za nacionalnu pripadnost odnose slovenski proučavatelji, a počesto je bila potrebna najtankočutnija iznijansiranošć da bi se odredilo kojoj književnosti pripada dotični tekst. Posvajanja—koliko mi je poznato—nije bilo, zatajivanja ili prešućivanja također. Takvima su se pokazali i autori ove knjige, ne dopuštajući da im se omakne bilo kakav promašaj, pa ni takav. Mnogi bi znanstveni radnici i u nas i u svijetu, što se tiče nas i što se tiče drugih, u tom pogledu mogli mnogo naučiti.

Broj od sedamdeset i sedam jedinica, međutim, nije konačan: u knjizi se nalaze sve varijante svih naslova. A broj varijanata je ponekad vrlo velik: ima pjesama s preko trideset varijanata, a jedna čak četrdeset i sedam. Knjiga sadrži ukupno 507 varijanata tekstova.

Svaki tekst popraćen je podacima o pjevaču, o mjestu gdje je tekst zapisan, tko ga je zapisao, o vremenu kada je zapisan, o prvotisku. Tekstove prati i literatura te stručni komentari, kao i razni drugi podaci vezani za tekst ili melodiju. Pojedini tekstovi u načelu su razvrstani kronološkim redom zapisivanja, a u slučaju kad je urednicima stajala na raspolaganju pjesma u više redakcija istoga redaktora, odlučili bi se za prvu redakciju ili za onaj primjer koji je po svojim jezičnim osobinama bliži jezičnim karakteristikama kraja u kojemu je zabilježen.

Budući da je zapisana građa obuhvaćena dugim vremenskim razdobljem i da su je bilježili razni zapisivači na tako šarolikom dijalektalnom području kakvo je slovensko, neki manji zahvati u grafijsku sliku izvora ponekad su bili neizbježni. Stariji zapisi su prenošeni u gajicu drugačije nego je to npr. u Štrekelja; autori su se odlučili za ponešto užu upotrebu posebnih, prekomjerno diferenciranih, djelomice čak i problematičnih, znakova za razne dijalektalne glasove. U fonetskoj izdiferenciranosti najdalje je išao Štrekelj u *Slovenskim narodnim pjesmama*: on npr. za samoglasnike u gorjanskom narječju ima oko 25 različitih znakova. Ipak je Štrekelj time predočio samo manji dio onoga što je tim velikim brojem znakova želio postići. Zbog toga, a i zato što se jezik narodne pjesme više ili manje udaljava od nevezana svakodnevnog govora u dotičnom kraju i što se »narodni karakter« pjesme potvrđuje u svojoj biti i mimo svih narječja, a osobito glasovnih razlika, urednici su se odlučili za grafijska pojednostavljivanja.

No, i tako je ostao povelik i dovoljno adekvatan broj grafijskih znakova za dijalektalna obilježja. Znak za poluglasnik *ə* ostao je svugdje gdje ga je zapisivač upotrijebio. Drugi posebno pisani znakovi za samoglasnike u ovom izdanju su npr. još: *â, ä, ê, ö, ü, y*. U zbirci su prisutni i tek približni znakovi za neke dijalektalne samoglasnike i dvoglasce, kao npr. *ie, ^ea, ^oo, uo, ei, ej* i drugi. Za dvoglasno *v* upotrijebljen je znak *w* onda kada ga je imao zapis ili onda kada zapisivač svojim znakom (*v, u, l*) odstupa ili od književnoga pisanja ili pak s njim označuje i drugačiji, tj. dijalektalni izgovor. Ostali upotrijebljavani znakovi za dijalektalne suglasnike su: *ǰ, d', č, š, ņ, s (=dz)*.

Ne navodim sve postupke uredništva budući da je i ovo dovoljno da bi se vidjelo kako su urednici koliko god je moguće adekvatnim grafijskim instrumentarijem dosljedno obavili svoj posao i da su učinili sve kako bi ovo izdanje zaista bilo kritičko.

Knjizi je na kraju dodan rječnik manje poznatih riječi (ponajviše hrvatskoga i njemačkoga podrijetla) i drugi najnužniji dopunski prilozi: *Pregled pesmi pri Štreklju in v ti zbirki (Pregled pjesama u Štrekeljevoj i u ovoj zbirci — Štrekeljeva je zbirka, prirodno, temelj ovome kritičkom izdanju), Kazalo pesmi po začetnem verzu (Kazalo pjesama prema prvom stihu), Kazalo pesmi po krajih in pokrajinah (Kazalo pjesama prema mjestima i pokrajinama), Kazalo zapisovalcev (Kazalo zapisivača), Kazalo pevcev in pevk (Kazalo pjevača i pjevačica), Kazalo melodij po tonskem obsegu in tonskih nizih (Kazalo melodija prema tonskom opsegu i prema tonskim nizovima), Kazalo melodij po kadenčnih tonih (Kazalo melodija prema tonovima kadence), Kazalo melodij po metro-ritmičnih tipih in po kitični strukturi besedila (Kazalo melodija prema metro-ritmičkim tipovima i prema strofnoj strukturi teksta), Podrobno kazalo pesemskih tipov in variant (Detaljno kazalo tipova pjesama i varijanata).*

Ova je knjiga, u pravom smislu riječi, znanstveno remek-djelo. Umjesto svakog drugog komentara ili prepričavanja njezina sadržaja: treba je uzeti u ruke, čitati i studirati. I što je najvažnije, nađemo li se pri takvom ili sličnom poslu, treba učiti iz nje i slijediti je; u globalu i u svakom temelju.

Josip Kekez